

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลของการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูผู้สอน ฝึกประเมินโดยตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน ในลักษณะความตรงเหมือนของผลการประเมิน ซึ่งหมายถึงความเห็นที่ตรงกันของกลุ่มประเมินที่แตกต่างกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินคุณลักษณะเดียวกันโดยกลุ่มประเมินที่แตกต่างกันมีค่าค่อนข้างสูงและมีนัยสำคัญทางสถิติ และความตรงจำแนกของผลการประเมิน ซึ่งหมายถึงความเห็นที่แตกต่างกันของกลุ่มประเมินที่แตกต่างกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินคุณลักษณะที่แตกต่างกันของกลุ่มประเมินมีค่าน้อยหรือค่าเข้าใกล้ศูนย์ และศึกษาข้อตกลงสัมบูรณ์ของผลการประเมิน ซึ่งหมายถึงค่าเฉลี่ยที่ไม่แตกต่างกันของผลการประเมินเป็นรายข้อกระทงของทั้ง 3 กลุ่ม และข้อตกลงสัมพัทธ์ของผลการประเมิน ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติของผลการประเมินเป็นรายข้อกระทงของทั้ง 3 กลุ่ม ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานที่มีต่อการประเมินประสิทธิภาพการสอน

กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน ที่สอนและเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2529 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 15 โรงเรียน โดยจำแนกเป็นครูผู้สอน 43 คน เพื่อนร่วมงาน 43 คน และนักเรียน 43 กลุ่ม จำนวน 831 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือแบบประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินคุณลักษณะ 6 ด้าน คือ บุคลิกลักษณะของครู ความสามารถทางวิชาการ เจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน ความสัมพันธ์กับนักเรียน วิธีการสอน และการวัดและประเมินผล ลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า 6 ขวาง รวมจำนวน 43 ข้อกระทง และแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานที่มีต่อการประเมินประสิทธิภาพการสอน ในด้านความคิดเห็นทั่วไป วัตถุประสงค์ของการประเมิน ตัวแปรที่ควรใช้ในการประเมิน และ บุคคลที่ควรเป็นผู้นับประเมิน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบให้ตอบว่า เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย กับข้อความในข้อนั้น รวมจำนวน 36 ข้อกระทง

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เมตริกซ์ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย และการวิเคราะห์ความแปรปรวนของเมตริกซ์ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในลักษณะของความตรงเหมือน และความตรงจำแนกของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนทั้ง 3 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อตกลงสัมบูรณ์ของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยของผลการประเมินเป็นรายข้อกระทง และทดสอบข้อกระทงที่มีนัยสำคัญทางสถิติด้วยการเปรียบเทียบพหุคูณตามวิธีการของเซฟเฟ วิเคราะห์ข้อตกลงสัมพัทธ์ของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนทั้ง 3 กลุ่ม โดยการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติแบบทางเดียวของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเป็นรายข้อกระทง และวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานที่มีต่อการประเมินประสิทธิภาพการสอน โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นด้วยการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและนักเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน ด้านวิธีการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและเพื่อนร่วมงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู

และค่าเฉลี่ยของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดย ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน ในคุณลักษณะทุกด้านเป็น 3.95 4.04 และ 3.70 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์เมตริกซ์ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย เพื่อศึกษาโครงสร้างของคุณลักษณะที่สัมพันธ์กันของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอน ที่ประเมินโดย ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน โดยใช้เกณฑ์ของ แคมป์เบล และ พิสค์ พบว่า

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและนักเรียน ค่าสัมประสิทธิ์ความตรงเหมือนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะ 5 ด้าน ดังนั้นจึงมี

คุณลักษณะที่ประเมินได้สัมพันธ์กัน 5 ด้านนั้น คือ ด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน ด้านวิธีการสอน และ ด้านการวัดและประเมินผล โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .41 , .43 , .50 , .47 และ .42 ตามลำดับ สำหรับความตรงจำแนกของผลการประเมินคุณลักษณะทั้ง 6 ด้านมีเพียงเล็กน้อย

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียน ค่าสัมประสิทธิ์ความตรงเหมือนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะ 2 ด้าน ดังนั้นจึงมีคุณลักษณะที่ประเมินได้สัมพันธ์กัน 2 ด้านนั้น คือ ด้านบุคลิกลักษณะของครู และ ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .31 และ .40 ตามลำดับ สำหรับความตรงจำแนกของผลการประเมินคุณลักษณะทั้ง 6 ด้านมีเพียงเล็กน้อย

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและเพื่อนร่วมงาน ค่าสัมประสิทธิ์ความตรงเหมือนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะ 2 ด้าน ดังนั้นจึงมีคุณลักษณะที่ประเมินได้สัมพันธ์กัน 2 ด้านนั้น คือ ด้านบุคลิกลักษณะของครู และ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .42 และ .32 ตามลำดับ สำหรับความตรงจำแนกของผลการประเมินคุณลักษณะทั้ง 6 ด้านมีเพียงเล็กน้อย

และการพิจารณาการรับรู้ในทางบวก (Halo effect) ของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อใช้เกณฑ์ของ แคมป์เบล และ ฟิสค์ โดยเปรียบเทียบค่าสหสัมพันธ์ของผลการประเมินในแต่ละคุณลักษณะของประเมินกลุ่มเดียวกัน และความเที่ยงของแต่ละคุณลักษณะนั้น ๆ และพิจารณารูปแบบของค่าสหสัมพันธ์ของคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ที่ประเมินโดยวิธีการที่ต่างกัน พบว่า การประเมินโดยตนเองมีการรับรู้ในทางบวกน้อยกว่าการประเมินโดยนักเรียน และการประเมินโดยเพื่อนร่วมงาน

3. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของเมทริกซ์ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย ของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดย ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน พบว่า

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน มีความตรงเหมือน ผลการรับรู้ในทางบวก และไม่มี ความตรงจำแนก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีส่วนประกอบความแปรปรวนของความตรงเหมือน ความตรงจำแนก และผลการรับรู้ในทางบวก เป็น .42 , .00 และ .30 ตามลำดับ

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและเพื่อนร่วมงาน มีความตรงเหมือน ผลการรับรู้ในทางบวก และไม่มี ความตรงจำแนก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีส่วนประกอบความแปรปรวนของความตรงเหมือน ความตรงจำแนก และ ผลการรับรู้ในทางบวก เป็น .40 , .05 และ .34 ตามลำดับ

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและนักเรียน มีความตรงเหมือน ความตรงจำแนก และผลการรับรู้ในทางบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีส่วนประกอบความแปรปรวนของความตรงเหมือน ความตรงจำแนก และผลการรับรู้ในทางบวก เป็น .46 , .15 และ .34 ตามลำดับ

และผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียน มีความตรงเหมือน ความตรงจำแนก และผลการรับรู้ในทางบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีส่วนประกอบความแปรปรวนของความตรงเหมือน ความตรงจำแนก และผลการรับรู้ในทางบวก เป็น .47 , .05 และ .49 ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ข้อตกลงสัมบูรณ์และข้อตกลงสัมพัทธ์ของผลการประเมิน ประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดย ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน พบว่า

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและเพื่อนร่วมงาน มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกรายขงกระทง ดังนั้นจึงมีข้อตกลงสัมบูรณ์สอดคล้องกันในทุกรายขงกระทง สำหรับข้อตกลงสัมพัทธ์นั้นพบว่ามีขงกระทง 6 ขงจากจำนวนทั้งหมด 43 ขง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งขงกระทงทั้ง 6 ขงนี้ ส่วนมากอยู่ในคุณลักษณะคานบุคคลิกลักษณะของครู จึงมีข้อตกลงสัมพัทธ์ในขงกระทงของคานบุคคลิกลักษณะของครู

ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและนักเรียน มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 28 ขงจากจำนวนทั้งหมด 43 ขง ซึ่งขงกระทงทั้ง 28 ขงนี้ ส่วนมากอยู่ในคุณลักษณะคานบุคคลิกลักษณะของครู คานความสามารถทางวิชาการ คานวิธีการสอน และคานการวัดและประเมินผล ดังนั้นจึงมีข้อตกลงสัมบูรณ์ในขงกระทงของคานบุคคลิกลักษณะของครู คานความสามารถทางวิชาการ คานวิธีการสอน และคานการวัดและประเมินผล สำหรับข้อตกลงสัมพัทธ์นั้น พบว่ามีขงกระทง 23 ขงจากจำนวนทั้งหมด 43 ขง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งขงกระทงทั้ง 23 ขงนี้

ส่วนมากอยู่ในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน และด้านวิธีการสอน ดังนั้นจึงมีข้อตกลงสัมพัทธ์ในข้อกระทงของคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน และด้านวิธีการสอน

และผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียน มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 21 ข้อกระทงจากจำนวนทั้งหมด 43 ข้อกระทง ซึ่งข้อกระทงทั้ง 21 ข้อนี้ส่วนมากอยู่ในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู และด้านวิธีการสอน ดังนั้นจึงมีข้อตกลงสัมพัทธ์ในข้อกระทงของคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู และด้านวิธีการสอน สำหรับข้อตกลงสัมพัทธ์นั้น พบว่ามีข้อกระทง 14 ข้อจากจำนวนทั้งหมด 43 ข้อกระทงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อกระทงทั้ง 14 ข้อนี้ส่วนมากอยู่ในคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน ดังนั้นจึงมีข้อตกลงสัมพัทธ์ในข้อกระทงของคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน

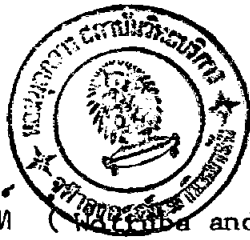
5. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานที่มีต่อการประเมินประสิทธิภาพการสอน พบว่า

ครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานมีความคิดเห็นต่อการประเมินประสิทธิภาพการสอน สอดคล้องกัน โดยเห็นว่าการประเมินการสอนมีประโยชน์ ครูควรประเมินการสอนตลอดเวลา และโรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูประเมินการสอนอย่างจริงจัง ในด้านวัตถุประสงค์ของการประเมินทั้ง 2 กลุ่มเห็นควยในจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงการสอนของครู ส่งเสริมให้ครูสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารด้านการเรียนการสอนให้เหมาะสม ส่วนการประเมินเพื่อพิจารณาความดีความชอบ ความก้าวหน้าทางวิชาการ มีความเห็นด้วยก้ำกึ่งกัน และส่วนมากไม่เห็นด้วยกับการนำผลการประเมินไปพิจารณาเพื่อการลงโทษ ในด้านตัวแปรที่ควรใช้ในการประเมินทั้ง 2 กลุ่มเห็นควยในลำดับต้น ๆ คือ ความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระวิชาที่สอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิธีการวัดและประเมินผล ส่วนด้านบุคลิกลักษณะของครู พฤติกรรมทั่วไปของครูทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นตัวแปรที่เห็นควยในลำดับท้าย ๆ และในด้านบุคคลที่ควรเป็นผูประเมิน ทั้ง 2 กลุ่มเห็นควยกับบุคคลดังนี้ คือ ตนเอง หัวหน้าหมวด นักเรียน เพื่อนร่วมงานในหมวดเดียวกัน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ ในขณะที่ส่วนมากไม่เห็นควยกับการให้เพื่อนร่วมงานต่างหมวดวิชา ศิษย์เก่า ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายอื่น ๆ และ ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นผูประเมิน

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยนี้พบว่าผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยตนเองและนักเรียน มีความสัมพันธ์กันในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน ด้านวิธีการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ในขณะที่เพื่อนร่วมงานและนักเรียนประเมินได้สัมพันธ์กันในคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน และครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานประเมินได้สัมพันธ์กันในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู การที่ครูผู้สอนและนักเรียนประเมินได้สัมพันธ์กันเกือบทุกคุณลักษณะ ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมต่าง ๆ ของครูผู้สอนที่แสดงออกในระหว่างทำการสอน นักเรียนเป็นผู้และรับผลโดยตรง จึงสามารถให้ข้อมูลได้สอดคล้องกับการประเมินตนเองของครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนยอมรับมาถึงพฤติกรรมของตนเอง รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในขณะที่สอนเป็นอย่างดี ในส่วนของคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ครูผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมโดยตรงกับนักเรียน การแสดงออกของครูในค่านี้นักเรียนย่อมมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน ทำให้ประเมินพฤติกรรมในค่านี้นักเรียนไม่สอดคล้องกัน ในขณะที่เพื่อนร่วมงานสามารถสังเกตพฤติกรรมในค่านี้นักเรียนสัมพันธ์กับนักเรียนของครูผู้สอนได้เป็นอย่างดีว่ามีการแสดงออกต่อนักเรียนเป็นอย่างไร จึงทำให้เพื่อนร่วมงานและนักเรียนประเมินคุณลักษณะค่านี้นักเรียนได้สอดคล้องกัน ส่วนการที่ครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานประเมินคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครูได้สัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานเป็นครูในหมวดวิชาเดียวกัน มีการทำงานร่วมกันตลอดจนมีความสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว จึงทำให้รับรู้พฤติกรรมค่านี้นักเรียนได้สอดคล้องกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่านักเรียนและครูผู้สอนสามารถให้ข้อมูลพฤติกรรมการสอนของครูได้เป็นอย่างดีในเกือบทุกคุณลักษณะ ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน และเพื่อนร่วมงานสามารถให้ข้อมูลได้ดีในพฤติกรรมของครูผู้สอนในคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน และด้านบุคลิกลักษณะของครู

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าค่าเฉลี่ยของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดย ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน มีค่าเป็น 3.95 , 4.04 และ 3.69 ตามลำดับ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ คอยล์ และ คริชคัล (Doyle and Crichton 1978 : 815-829) ที่แสดงว่าผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยเพื่อนร่วมงานมีแนวโน้มสนับสนุนมากที่สุด ในขณะที่ผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยนักเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และการที่ค่าเฉลี่ยของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันนั้น อาจมีสาเหตุจากการให้ความสำคัญของขอกระหนงในคุณลักษณะเหล่านั้น

แตกต่างกัน วอทรบา และ ไรท์ (Wotruba and Wright 1975 : 633-663) และ อูมพร ทองอุไทย (2520 : 241-242) มุ่งชี้ว่าในการประเมินเรื่องเดียวกัน ถ้าให้ผู้ประเมินต่างกลุ่มกันทำการประเมิน ผลที่ได้มีความแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละกลุ่มให้ความสำคัญของประเด็นที่ประเมินต่างกัน

2. จากการพิจารณาโครงสร้างของคุณลักษณะทั้ง 6 ด้านของการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยครูผู้สอน เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน ด้วยวิธีการเมทริกซ์ลักษณะหลากหลายวิธีหลาย ตามเกณฑ์ของแคมป์เบลและฟิสด์ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนของเมทริกซ์ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย ที่แสดงผลสอดคล้องกัน พบว่า การประเมินโดยครูผู้สอนและนักเรียน แสดงค่าความตรงเหมือน (การประเมินคุณลักษณะเดียวกันที่มีความสัมพันธ์กันมาก) ในคุณลักษณะเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน การประเมินโดยครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงาน แสดงค่าความตรงเหมือนในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู และ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียน และวิชาที่สอน การประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียน แสดงค่าความตรงเหมือนในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู และ ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน และการประเมินโดยทั้ง 3 กลุ่ม แสดงค่าความตรงจำแนก (การประเมินคุณลักษณะที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก) เพียงเล็กน้อย แสดงให้เห็นว่า การประเมินโดยนักเรียนและครูผู้สอนมีความตรง นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของครูได้น่าเชื่อถือเช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น คอสติน , กรีนเนาส์ และ เมนเจส (Costin , Greenough and Menges 1971 : 511-525) , โคเฮน (Cohen 1981 : 281-309) , โฮวาร์ด , คอนเวย์ และ แมกเวล (Howard , Conway and Maxwell 1985 : 187-196) , มาร์ช (Marsh 1982 : 264-279) เป็นต้น ที่รายงานสอดคล้องกันว่าการประเมินโดย ผู้เรียนมีความตรง ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนเป็นแหล่งข้อมูลของการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ใหญ่ที่สุด โดยแสดงว่ามีผลการรับรู้ในทางบวกน้อยกว่าการประเมินโดยกลุ่มอื่น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ บลาสแคมป์ , คอลเลย์ และ คอสติน (Braskamp , Caulley and Costin 1979 : 295-306) ที่รายงานว่า ผลของการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูจำนวน 17 คนที่ได้รับจากนักเรียน ในตอนปลายภาคเรียนดีกว่าในตอนกลางภาคเรียน และการประเมินการสอนของครูผู้สอนมีผลการรับรู้ในทางบวกน้อยกว่าการประเมินการสอนโดยนักเรียน

ในกรณีของการประเมินโดยเพื่อนร่วมงานนั้น พบว่า คุณลักษณะที่เพื่อนร่วมงาน ประเมินได้อย่างมีความตรงนั้น เป็นประเด็นที่เพื่อนร่วมงานสามารถสังเกตพฤติกรรมของครูสอน นอกชั้นเรียนได้ ส่วนพฤติกรรมของครูสอนในชั้นเรียนนั้น เพื่อนร่วมงานประเมินได้คลาดเคลื่อน จากความเป็นจริง จึงทำให้การประเมินโดยเพื่อนร่วมงานแสดงผลการรับรู้ในทางบวกมากกว่า การประเมินโดยครูสอนและการประเมินโดยนักเรียน จากการศึกษาของ เซนทรา (Centra 1982 : 75-76) บ่งชี้ว่า การประเมินโดยเพื่อนร่วมงานมีความเที่ยงค่า เพื่อนร่วมงาน และนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในการประเมินพฤติกรรมของครูสอนในชั้นเรียนอย่างมาก ทั้งนี้ข้อจำกัดของเวลาที่เพื่อนร่วมงานใช้ในการสังเกตการสอน รวมทั้งข้อจำกัดของจำนวน เพื่อนร่วมงานที่เป็นผู้ประเมิน ดังนั้นประเด็นที่ควรให้เพื่อนร่วมงานประเมินนั้นควร เป็นพฤติกรรม ที่เพื่อนร่วมงานสามารถสังเกตและรับรู้ได้อย่างชัดเจน ดังที่ โคเฮน และ แมคเคียชี (Cohen and Mckeachie 1981) ได้สรุปเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับให้เพื่อนร่วมงานเป็นผู้ประเมิน คือ ความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาหรือศาสตร์ที่สอน การเลือกเนื้อหาที่มีความสำคัญต้องสอน การ บริหารการสอนและการจัดรายวิชา ความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายของการสอน ความเหมาะสม ของวัสดุการสอน ความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการเรียน การประยุกต์เทคนิควิธี สอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา การอุทิศตนให้กับการสอนและความสนใจในการ เรียนรู้ของนักศึกษา ผลการเรียนรูของนักศึกษา และการสนับสนุนภาคีวิชาในการปรับปรุงการเรียนการสอน (อ้างถึง ใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2524 : 81)

ในกรณีที่ผลการประเมินทั้ง 3 กลุ่มแสดงค่าความตรงจำแนกกันอยู่นั้น มีสาเหตุจาก ผลการรับรู้ในทางบวกของการประเมินโดยกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ยังอาจพิจารณาได้จากขอบกพรอง ของข้อกระทงในคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้ประเมินมีความหมายไม่ชัดเจน ไอแซคสัน และคณะ (Isaacson et al. 1964) แสดงให้เห็นว่าข้อกระทงในคุณลักษณะที่ใช้ในการประเมิน อาจทำให้นักเรียนเกิดความผิดพลาดในการประเมินได้ เช่น คุณลักษณะด้านทักษะของครูสอน ซึ่งประกอบไปด้วยข้อกระทงที่แสดงความสามารถของครูสอน การสื่อความหมายที่ชัดเจน ความสนใจและความสามารถในการ ใ้ให้นักเรียนสนใจ อันเป็นข้อกระทงที่แสดงถึงความ สามารถทั่ว ๆ ไปของครูสอน อาจทำให้นักเรียนไม่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องแน่นอน จึงทำให้ ประเมินได้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง (อ้างถึงใน บลาสแคมป์ และ คณะ Braskamp et al. 1979 : 305) นอกจากนี้ยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลการ ประเมินได้อีก แชนนา , ฮอยท์ และ อัทเบรชต์ (Hanna , Hoyt and Aubrecht

1983 : 1175-1185) บ่งชี้ว่า ความคลาดเคลื่อนของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีสาเหตุมาจาก แรงจูงใจของนักเรียน ความชอบสนใจในวิชานั้น และขนาดของชั้นเรียน ดังนั้นเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการสอนสำหรับกลุ่มประเมินที่แตกต่างกัน ควร เป็นคุณลักษณะที่มีโครงสร้างสำหรับการประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ชัดเจนเป็นที่ยอมรับสำหรับทุกกลุ่ม โดยควรนำข้อกระทงเหล่านี้มาจัดกลุ่มโดยวิธีการวิเคราะห์ที่ประกอบก่อนที่จะนำเครื่องมือขึ้นไปประเมินต่อไป

3. ผลการวิจัยนี้ พบว่า ข้อตกลงสัมบูรณ์หรือค่าเฉลี่ยที่ไม่แตกต่างกันของการประเมินโดยครูสอนและเพื่อนร่วมงานมีความสอดคล้องกันทุกข้อกระทง ข้อตกลงสัมบูรณ์ของการประเมินโดยครูสอนและนักเรียน เป็นข้อกระทงส่วนมากในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านวิธีการสอน และด้านการวัดและประเมินผล และข้อตกลงสัมบูรณ์ของการประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียน เป็นข้อกระทงส่วนมากในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู และด้านวิธีการสอน ถึงแม้ว่าการประเมินโดยครูสอนและเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันในทุกข้อกระทง แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของการประเมินโดยนักเรียนแล้ว เห็นได้ว่าเพื่อนร่วมงานประเมินด้วยค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูง เกือบทุกข้อกระทง จึงทำให้มีความแตกต่างกับการประเมินโดยนักเรียนหลายข้อกระทง ทั้งนี้อาจเนื่องจากเพื่อนร่วมงานไม่ได้ใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูสอนตลอดเวลา เพื่อนร่วมงานใช้ประสบการณ์ที่ปฏิบัติงานร่วมกันกับครูสอน ดังนั้นจึงอาจใช้ความรู้สึกนึกคิดหรือความเห็นส่วนตัวเป็นเครื่องตัดสิน ทำให้ผลการประเมินที่ได้ไม่ตรงประเด็นนัก อีกประการหนึ่งนั้นอาจเป็นลักษณะของสังคมไทย ที่มีความเกรงใจต่อกันและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อนร่วมงานจึงประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ของครูสอนด้วยค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตามเพื่อนร่วมงานสามารถประเมินพฤติกรรมของครูสอนที่สังเกตนอกชั้นเรียนได้สอดคล้องกับนักเรียนในคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ส่วนข้อกระทงในด้านวิธีการสอนที่เพื่อนร่วมงานประเมินได้สอดคล้องกับนักเรียนเป็นพฤติกรรมที่ครูทุกคนต้องปฏิบัติอยู่แล้ว โดยที่เพื่อนร่วมงานเป็นครูในหมวดเดียวกัน จึงทำให้ทราบจุดมุ่งหมายและวิธีการสอนของรายวิชาในหมวด จึงทำให้ประเมินในด้านนี้ได้ไม่แตกต่างกัน เช่น บอจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนอย่างชัดเจน สามารถสอนได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ระบุไว้ในหลักสูตร เป็นต้น สำหรับการประเมินโดยครูสอนกับนักเรียนนั้น พฤติกรรมของครูสอนในชั้นเรียน ทั้งครูสอนและนักเรียน เป็นผู้รับรู้และปฏิบัติงานร่วมกันใน

กิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมด้านวิธีการสอน จึงทำให้ประเมินได้สอดคล้องกันเป็นอย่างดีทุกขอกระทงในคุณลักษณะด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของ อูทุมพร ทองอุไทย (2523 : 32) ที่กล่าวว่า กลุ่มผู้เรียนสามารถประเมินโคณาเชื่อถือมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะพฤติกรรมการสอน สำหรับในกรณีที่ขอกระทงอื่น ๆ ที่ประเมินได้แตกต่างกันนั้น อาจมีสาเหตุจากขอกระทงนั้นมีเกณฑ์การตัดสินโคณาข้างล้ามาก หรือนักเรียนไม่สามารถทราบถึงการปฏิบัติที่แท้จริงของครูผู้สอนได้ เช่น มีการค้นคว้าปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการสอนอยู่ตลอดเวลา ให้ความรู้แก่นักเรียนกว้างขวางนอกเหนือจากตำราเรียน เห็นความสำคัญและกระตือรือร้นในวิชาที่สอน เป็นต้น

ในกรณีของความสัมพันธ์ของผลการประเมินเป็นรายขอกระทง หรือข้อตกลงสัมพันธ์นั้น ผลการวิจัยนี้ พบว่า การประเมินโดยครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานมีข้อตกลงสัมพันธ์ในขอกระทงส่วนมากของคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ข้อตกลงสัมพันธ์ของการประเมินโดยครูผู้สอนและนักเรียน เป็นขอกระทงส่วนมากของคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านความสามารถทางวิชาการ ด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน และด้านวิธีการสอน และข้อตกลงสัมพันธ์ของการประเมินโดยเพื่อนร่วมงานและนักเรียนเป็นขอกระทงส่วนมากของคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน เมื่อพิจารณาขอกระทงที่เพื่อนร่วมงานประเมินได้สัมพันธ์กับครูผู้สอน เช่น พุชชิกเจนและเข้าใจง่าย มีอารมณ์ขัน เป็นต้น และขอกระทงที่เพื่อนร่วมงานประเมินได้สัมพันธ์กับนักเรียน เช่น ให้อำนาจแนะนำหรือปรึกษาหารือแก่นักเรียนทั้งด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว เปิดโอกาสให้นักเรียนปรึกษาได้ทุกโอกาสเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นต้น เป็นพฤติกรรมของครูผู้สอนที่เพื่อนร่วมงานสามารถสังเกตโคณาออกชั้นเรียน ดังนั้นขอกระทงที่เพื่อนร่วมงานประเมินได้สัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ส่วนมากมักเป็นพฤติกรรมที่สามารถพบเห็นโคณาออกชั้นเรียน สำหรับครูผู้สอนและนักเรียนประเมินได้สัมพันธ์กันหลายขอกระทงในคุณลักษณะเกือบทุกด้าน เนื่องจากนักเรียนมีโอกาสใกล้ชิดกับพฤติกรรมการสอนของครู อย่างไรก็ตามการประเมินโดยครูผู้สอนและนักเรียน พบว่ามีความสัมพันธ์กันด้วยค่าสหสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเป็น .37 ซึ่งเป็นค่าที่ค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับข้อสรุปของ เดสเซล (Dressel 1976 : 353) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยครูผู้สอนและนักเรียนมีค่าค่อนข้างต่ำ

4. ผลการวิจัยนี้พบว่าครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นว่าการประเมินประสิทธิภาพการสอนเป็นสิ่งที่ประโยชน์ แสดงว่าครูให้ความสำคัญของการประเมินการสอน เนื่องจากผลการประเมินมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสอนของครู ครูจึงต้องการทราบในสิ่งที่ปฏิบัติไปแล้วว่ามีผลสะท้อนกลับเป็นอย่างไร เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนให้มีคุณภาพมากขึ้น ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนมากเห็นควยกับการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครู เพื่อการส่งเสริมให้ครูสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงขอบกรอบต่าง ๆ ในการสอนของครู รวมทั้งการบริหารจัดการการเรียนการสอน โรงเรียนจึงควรสนับสนุนการประเมินการสอนอย่างจริงจัง โดยพยายามให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการเรียนการสอน ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมิน จัดการดำเนินงานให้เป็นระบบระเบียบ โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อการปรับปรุงด้านการเรียนการสอนของครู เป็นข้อสำคัญ ส่วนการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ทางการบริหาร การพิจารณาความดีความชอบ โรงเรียนควรทำความเข้าใจประชุมปรึกษาหารือกับคณะครู หาข้อตกลงให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย มิฉะนั้นอาจเกิดปฏิกริยาการต่อต้านจากคณะครูได้ การนำผลประเมินไปใช้ในวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ควรกระทำด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากการประเมินเป็นเรื่องที่ไวต่อความรู้สึกของผู้ถูกประเมินและเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ผู้ประเมินไม่ควรด่วนตัดสินควยข้อมูลที่ได้รับแต่เพียงอย่างเดียว ควรวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับพร้อมทั้งพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควย (อุทุมพร ทองอุไทย 2523 : 16) และครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนมากไม่เห็นควยกับการนำผลการประเมินนี้ไปพิจารณาเพื่อการลงโทษ ในส่วนของการนำผลการประเมินเพื่อพิจารณาการทดลองปฏิบัติราชการของครูบรรจุใหม่ ครูมีความเห็นควยประมาณร้อยละ 70

ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่ควรเป็นผู้ประเมินการสอน ครูส่วนมากเห็นว่าการประเมินโดยตนเองเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติมากที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลา โดยไม่มีการขัดแย้งกับบุคคลอื่น การประเมินตนเองเป็นการพัฒนาของแต่ละบุคคลในการตรวจสอบจุดเด่น จุดค้อยของตน ในกรณีที่ให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้ประเมินนั้น ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นควยกับการให้หัวหน้าหมวดเป็นผู้ประเมินมากกว่าบุคคลอื่น ทั้งนี้เนื่องจากหัวหน้าหมวดมีความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการสอนของรายวิชานั้น ๆ ดีกว่าผู้บริหารอื่น ๆ คอแซค , ปีเตอร์สัน และ ดิสคอลล (Kauchak , Peterson and Driscoll 1985 : 33) พบว่าการประเมินโดยผู้บริหาร

ที่เขามาสังเกตการสอนในชั้นเรียนเมื่อขอบกรอบหลายประการ การสอนของครูต่อหน้าผู้บริหาร
 เพิ่มไปด้วยกลอุบายต่าง ๆ ที่ผู้บริหารไม่ทราบ และครูเห็นว่าวิธีการที่ผู้บริหารไปสังเกตใน
 ชั้นเรียนไม่ได้เป็นวิธีการที่ดีในการปรับปรุงการสอน ในกรณีของการให้นักเรียนเป็นผู้ประเมิน
 การสอน ครูมีความเห็นด้วยค่อนข้างมากประมาณร้อยละ 71 ซึ่งในเรื่องของการให้นักเรียน
 เป็นผู้ประเมินการสอนนี้ ผลการสำรวจทัศนคติของครูที่มีต่อการสอนโดยนักเรียนสามารถจำแนก
 ครูออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกรู้สึกว่าการประเมินโดยนักเรียนเป็นข้อมูลที่คุ้มค่า แต่
 มีข้อจำกัดในการแปลความหมายเพื่อใช้ในการตัดสินถึงคุณภาพของการสอน ส่วนที่สองมีความ
 สงสัยในผลการประเมินโดยนักเรียน โดยเห็นว่านักเรียนไม่สามารถเข้าใจถึงการสอน ยัง
 เด็กเกินไปที่จะเป็นผู้ประเมิน รวมทั้งมีการผิดพลาดในการประเมิน และในส่วนสุดท้ายยอมรับ
 ในความสามารถของนักเรียนว่าการประเมินโดยนักเรียนมีความตรงและความเที่ยง ที่ส่งผล
 ย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู (คอแซคและคณะ Kauchak et al. 1985
 : 34) สำหรับในกรณีการให้เพื่อนร่วมงานเป็นผู้ประเมินนั้น ครูจำนวนประมาณร้อยละ 60
 เห็นด้วยกับการให้เพื่อนร่วมงานในหมวดวิชาเดียวกันเป็นผู้ประเมินมากกว่าเพื่อนร่วมงานใน
 หมวดวิชาอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากเพื่อนร่วมงานในหมวดวิชาเดียวกันมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมาย
 ของรายวิชาดีกว่า และมีความสัมพันธ์สามารถปรึกษากันได้ดีกว่า

ในส่วนของตัวแปรที่ใช่ประเมินทั้งครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานเห็นด้วยกับตัวแปร
 ของการประเมินตามลำดับ ดังนี้ ความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระวิชาที่สอน ผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนของนักเรียน วิธีการวัดและประเมินผลของครู เทคนิควิธีการสอน การใช้
 อุปกรณ์ เจตคติของนักเรียนต่อครูและวิชาที่เรียน เจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน
 ความสัมพันธ์กับนักเรียน และ บุคลิกลักษณะของครู ในประเด็นของบุคลิกลักษณะของครูและ
 พฤติกรรมทั่วไปของครูทั้งในและนอกห้องเรียน ครูมีความเห็นด้วยในการเป็นตัวแปรของการ
 ประเมินในลำดับท้าย ๆ ทั้งนี้เนื่องจากครูอาจเห็นว่าเป็นสิทธิส่วนตัวของแต่ละบุคคล จึงไม่
 ต้องการให้ประเมินในด้านนี้ แต่จากการวิเคราะห์โครงสร้างที่สำคัญของประสิทธิภาพการสอน
 ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นสาขาใดก็ตาม ปรากฏว่าตัวประกอบที่สำคัญ
 ประการหนึ่ง คือ บุคลิกลักษณะของครู (อุทุมพร ทองอุไทย 2523 : 57) อย่างไร
 ก็ตามการประเมินประสิทธิภาพการสอนไม่ว่าเป็นการประเมินโดยบุคคลใดก็ตาม เครื่องมือ
 ที่ใช้ต้องมีคุณภาพดี มีความตรงและความเที่ยง หากใช้เครื่องมือเดียวกันในการให้กลุ่มที่

แตกต่างกันเป็นคู่ประเมิน ควรวัดในมิติที่สามารถประเมินได้อย่างชัดเจนของทุกกลุ่ม จึงทำให้ผลการประเมินเชื่อถือและมีประโยชน์ นอกจากนั้นการวิเคราะห์ผลผล การกำหนดน้ำหนักของแต่ละแหล่งข้อมูล ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการนำผลการประเมินไปใช้ โรงเรียนจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและนำผลการประเมินไปใช้อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การประเมินประสิทธิภาพการสอนในโรงเรียนควรให้บุคคลหลายกลุ่ม เป็นผู้ประเมิน และประเมินในคุณลักษณะหลายด้าน โดยจัดคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ใครมาตรวจสอบ เปรียบเทียบกัน ครูสอนและนักเรียนสามารถให้ข้อมูลได้ ในหลายคุณลักษณะ ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน เพื่อนร่วมงานให้ข้อมูลได้ ในพฤติกรรมของครูสอนที่สามารถสังเกตนอกชั้นเรียน เช่นคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครู และ ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน เป็นต้น ในกรณีของการนำผลการประเมินไปใช้ในการพิจารณาความก้าวหน้าทางวิชาการหรือความดีความชอบ ไม่ควรใช้ผลการประเมินจากเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากผลที่ได้มีผลการรับรู้ในทางบวกค่อนข้างมาก
2. ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ข้อกระทงที่ใช่ประเมินควรชัดเจน สื่อความหมายได้ชัด ในกรณีที่ใช้เครื่องมือต่างกันในแต่ละกลุ่มผู้ประเมิน ข้อกระทงที่ใช่ควรจัดให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ประเมินนั้นที่สามารถประเมินได้อย่างชัดเจน ในกรณีที่ใช้เครื่องมือเดียวกันสำหรับกลุ่มผู้ประเมินที่แตกต่างกัน ควรมีการพิจารณาจัดกลุ่มโครงสร้างของข้อกระทงให้เป็นมิติที่กลุ่มเหล่านั้นสามารถประเมินร่วมกันได้ เช่น ครูสอน เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน สามารถประเมินคุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะของครูได้ สอดคล้องกัน นักเรียนและครูสอนสามารถประเมินคุณลักษณะด้านวิธีการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านความสามารถทางวิชาการ และด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน ได้ สอดคล้องกัน ครูสอนและเพื่อนร่วมงานสามารถประเมินคุณลักษณะด้านเจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอนได้ สอดคล้องกัน นักเรียนและเพื่อนร่วมงานสามารถประเมินคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับนักเรียนได้ สอดคล้องกัน เป็นต้น
3. เมื่อครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ยอมรับกันว่าการประเมินประสิทธิภาพการสอน มีประโยชน์ ครูควรประเมินการสอนอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งยอมให้กลุ่มบุคคลหลายกลุ่ม เป็นผู้

ประเมิน เช่น ตนเอง หัวหน้าหมวด นักเรียน คั้งนั้นในส่วนของโรงเรียนจึงควรสนับสนุนให้มีการประเมินประสิทธิภาพการสอน จัดสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มผู้ประเมิน วางแผนปฏิบัติงานในหมวดวิชาต่าง ๆ เพื่อพิจารณาปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในส่วนของกรมสามัญศึกษาคควรมีการพัฒนาเครื่องมือประเมินให้เป็นมาตรฐาน มีเกณฑ์เฉลี่ยของประสิทธิภาพการสอนในคุณลักษณะค่านต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องที่มีอยู่ อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการสอนมากยิ่งขึ้น

ขอเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ศึกษาผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูผู้สอนที่ประเมินโดย ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และ นักเรียน ในระดับอื่น เช่น วิทยาลัยอาชีวศึกษา อุดมศึกษา เพื่อตรวจสอบกับผลการวิจัยครั้งนี้
2. ศึกษาเพื่อพัฒนาเกณฑ์สำหรับการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้ประเมิน เพื่อประโยชน์สำหรับการตรวจสอบและเป็นพื้นฐานของประสิทธิภาพการสอนของครู
3. ศึกษาผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยกลุ่มบุคคลอื่น ๆ เช่น หัวหน้าหมวด คิษย์เก่า เพื่อนำผลการวิจัยมาศึกษาเปรียบเทียบว่ากลุ่มบุคคลใดเป็นผู้ประเมินที่ใหญ่ขมุลใดค้ในคุณลักษณะค่านใดบาง
4. ศึกษาถึงผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยกลุ่มบุคคลหลายกลุ่ม ด้วยวิธีการของเมทริกซ์ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย แล้วใช้เกณฑ์การพิจารณาแบบอื่น เช่น การวิเคราะห์ตัวประกอบแบบสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) หรือ การวิเคราะห์ตัวประกอบแบบยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้